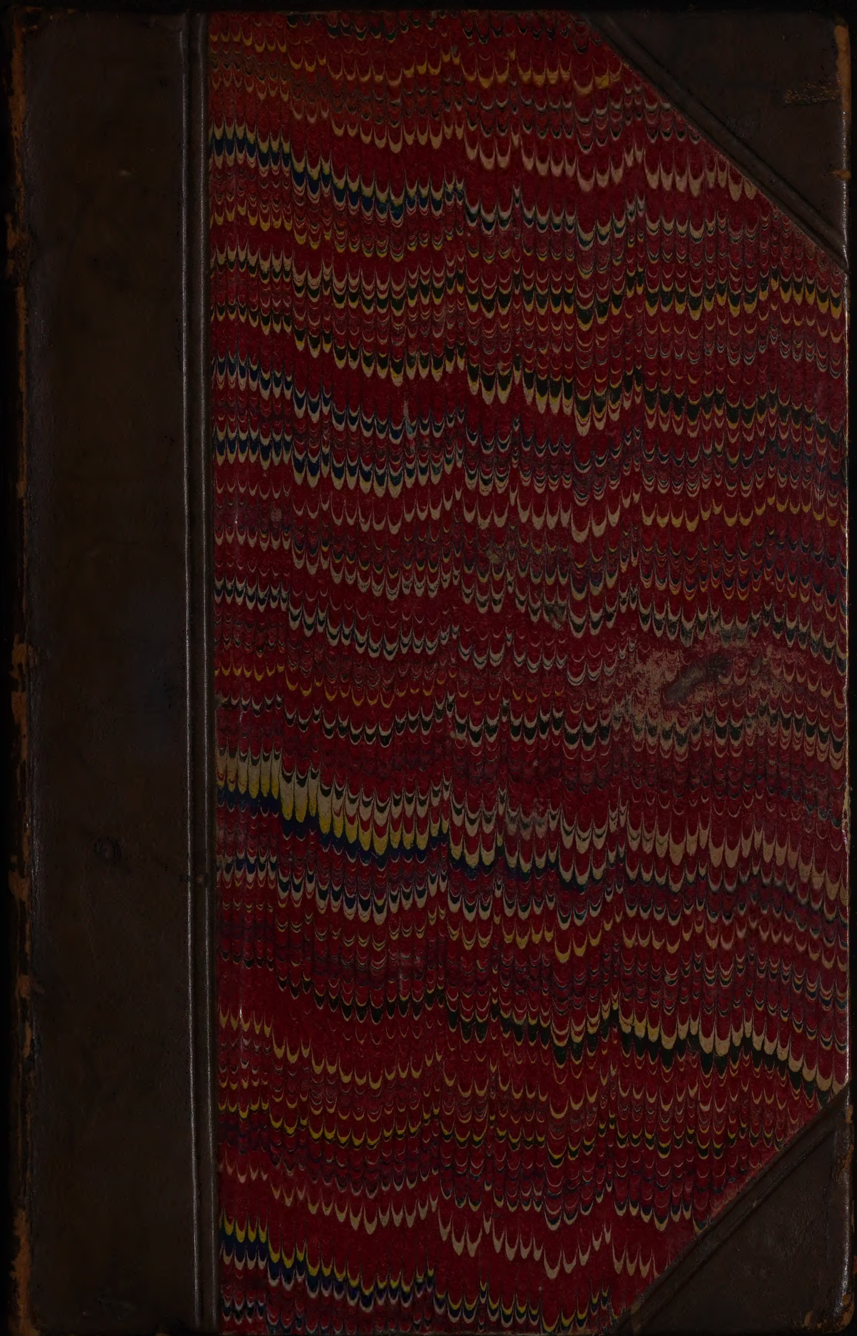

DIOCLES CARYSTIS.

Arnald de Villeneuve
celebre alchimiste et medecin.
Languedoc. 1234 - 1314.

Dioclis Caryſtij

MEDICI, AB HIPPO-
crate famâ & ætate ſecundi, aurea
ad Antigonum Regem Epiſtola,
De morborum præſagiis, & eo-
rumdem extẽporaneis remediis:

ADHÆC,

ARNALDI A VILLA-NOVA
Medici præſtantiſſimi Conſilium ad Regem
Aragonum, de ſalubri hortenſium vſu.

ANTONII MIZALDI MONLV-
ciani, Medici, cura & diligentia.

LVTETIÆ,
Apud Federicum Morellum
Regium Typographum.

M. D. LXXII.

CVM PRIVILEGIO REGIS.

PRVDENTISSIMO & integerrimo viro PETRO SEGVIER in Parisiensi principe Galliarum Senatu Præsidi ANT. MIZALDVS S.

LAudabile equidem ac præclarum semper existimaui, Præses ornatißime, mortales rebus ad uitæ cultum, usum & mores pertinentibus adiuuare, & iure iustitiáque eosdem prudenter regere, ut cuique quod suum est ex æquo & bono, tribuatur: Sed non minus etiam laudabile ac præclarum esse duxi, adfuturos morbos mortalibus præsa-

gire, instantes præcauere, præsentes circunspectè curare, & sanitatis conseruationem (qua absente languēt omnia) salubriter docere. Cùm itaque in his tribus & apertè, & breuiter, Hippocratico more, versari animaduerterē, in hac ad Antigonum Asiæ Regem aurea Epistola, Dioclem Carystium, fama & ætate, ut scribit Plinius, ab Hippocrate secundum, & toties à Claudio Galeno in testimonium accersitum, ac magnificè laudatum: precium operæ facturum me putaui, si eum è Græcia in Latium haud ita pridem deportatum, publicæ vtilitati proponerem, ut cariosæ uetustatis manus effugeret: quod temerè factum esse nemo, opinor, iudicabit. Nam quid, per Deos immortales, præstantius esse potest in hoc uitæ & temporis lubrico & præcipiti curriculo, quàm priscorum inuenta, multo sudore, la-

bore & uigilijs parta, candidè posteritati impertire? ne, ut diximus, rerum edax tempus, & inuidia pretiosorum operum rapacißima, obliuióque infida memoriæ nouerca, & artium, scientiarúmque deprædatrix insidiosa, illa eripiat, aboleat & miserè sepeliat. Ne *itaque in tantum discrimen ueniret* Diocles Carystius, *illum è tenebris in apertam lucem deducere, & à somno plus quàm* Epimenidis *longo, nimirum huc usq; 1882 annorum, uel circiter, excitare non sum cunctatus, magno, mehercule, sanorum & ægrorum commodo.* Nam *præter quàm quòd morborum partium corporis principum præsagia & signa breuiter proponit, unà cum illorum curatione, mira etiam auxilia non solùm inuentu, sed & absque impendio paratu facilia, ibidem præscribit.* Quæ, *ecquid aliud, amabò, ob*

oculos ponunt, quàm priscam illam, & omnium primam, cùm Græcorum tum Latinorum, *medicinam & medēdi artem? Quæ, ut simplex erat, quia hortēsis & campestris (ne longiùs eundum esset) ita absque ullo fuco, ulla arte, nausea & tædio, suauis habebatur, & urbanis æquè ac rusticis admodum grata & utilis.* Cuius rei si quis à me antiquißimum testem exigit, ego statim de multis illi producam *Marcum illum* Catonem, *triumpho, censura, & literarum claritate insignem.* Qui, ut Plinius *tradit, herbis quas plantauerat, & maximè hortensi braßica, se, coniugem, filium, necnon libertos ad longæuam senectutem incolumes perduxit.* Fuit *igitur olim, vel amplißimo* Senecæ *testimonio, medicina paucarum herbarum scientia.* Sed *posteà fraudes hominum, vt ille idem scribit*

Plinius, & ingeniorum capturæ officinas inuenere istas, in quibus sua cuique homini uenalis promittitur uita, & cõpositiones ac misturæ inexplicabiles decantantur, quæ solis hominum ingenijs constant. Non *enim fecit cerata, malagmata, emplastra, collyria, antidota, vt verbis utar* Plinij, *parens illa, ac diuina rerũ artifex* Natura*: officinarum hæc, imò verò auaritiæ, commenta sunt.*

Sed de istis paucula hæc satis erunt, ne cum Plinio *bene dicendo, apud multos cum* Plinio *malè audiam: nam vt obsequium amicos, ita veritas odium sæpenumero parit.* Ad *te itaque,* Præses *integerrime, nostra se conuertet oratio: à quo supplex peto, vt, exporrecta fronte, & pro solito candore tuo, placidè, præstantissimum & antiquissimum hunc* Dioclem *medicum, vnà cum suo collega* Arnaldo *à* Villa *noua, medico itidem*

clarißimo (quem paulò tersiùs loqui facimus, quàm illius ferebant tempora) hospitio tuo excipere digneris: id nequaquam gratis facturus. Nam hic sanitatem tuam salubri hortensium vsu prosperè tuebitur: ille, morbos ingruentes, certis signis & præsagijs, ceu digito, indicabit, & si aderunt, suauibus remediis & paratu facillimis, citò, tutò, ac iucundè propulsabit. Vterque suum Opusculum Regibus scripsit & deuouit: ego meam in vtroque operam, tibi summo viro & Præsidi inculpatißimo, qui mihi Regis instar haberis (si quidem uerum id est quod Homerus scripsit,

Qui rectè faciet, non qui dominatur, erit Rex)

officiosißimè offero, & ex animo deuoueo: Eia itaque, ubi à grauibus Senatus occupationibus, & priuatis negotijs tibi respirare dabitur,

Sesquihoram scriptis illorum impende, sed hora

Sufficit

Sufficit: hoc nimium? ſubtrahe dimidium.

Verùm enimuerò, hîc ingens pectus meũ ſubit cura, ne ea quæ tibi dicamus præclaro tuo nomini parum reſpondeãt: Sed me in eo ſolatur, audacioremque reddit Plinius, tradens multas gentes Dijs lacte ſacrificare: ad hæc, mola ſalſa litare qui thura non habent.

Addo quòd & Diuis ſupremos inter honores,
Ceſpes, & exigui placuerunt farra coloni.

quemadmodum ſcribit Statius. Malè præterea me torquet, quòd tam uili munuſculo, ſublimitatem tuam ſalutem: Sed rurſus hunc mihi ſcrupulum adimit magni Artaxerſis Perſarum Regis, præclarus & ſolennis modus, quo animos ſibi donantium munera, quamtumuis exigua, potiùs expendebat, quàm munera ipſa. Quæ magnitudine & corporis mole non ſemper æſtimanda eſſe,

Certò adamas, gemmæque docent: nam corpore paruo
Oblectant Reges, diuitibúsque placent.

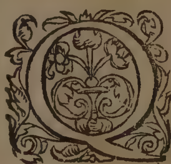
Verùm hæc satis, uel fortaſſe plura quàm oportuerit, præſertim apud occupatiſsimum Præſidem: *Cuius laudes, pro mea tenuitate, ſanè quàm libenter hîc percurrerem, niſi re uera ſcirem, laudanda alacriùs facere, quàm facta audire. Cùm itaque id mihi tua modeſtia negatũ ſit,* Præſes *prudentiſsime, ego interim* Deum Opt. Max. *qua potero ſedulitate ſupplex precabor, vt & te, & præſtantiſsimum* Pariſienſium *Proprætorem filium tuum,* Reipublicæ *imprimis, deinde literis & literatis omnibus incolumes diu cuſtodire dignetur.* Lutetiæ, *Idibus* Septembris, 1572.

DIOCLIS CARYSTII

Medici ab Hippocrate *famâ & ætate ſecundi, aurea ad* Antigonum *Aſiæ* Regem *Epiſtola, è* Græco *Latinè reddita,* De *morborum præſagiis, & eorundem extemporaneis auxiliis per hortenſia,* ANTONII MIZALDI *medici diligentia.*

DIOCLES ANTIGONO REGI BENE AGERE.

QVONIAM ſumma tibi inter omnes Reges, ANTIGONE, comparata eſt eruditio, & iam ſenilis procedit ætas, vniuerſæque philoſophiæ ac mathematicarum non vulgaris tribui-

Antigoni Regis eruditio non vulgaris.

tur cognitio, quibus ſingulis clariſſimus haberis, & palmam aliis longè præripis: Ego regiam quoque & familiarem tibi eſſe debere exiſtimans, eam philoſophiæ partem quæ ad tuendam ſanitatem pertinet, idcirco tuæ Maieſtati hac noſtra Epiſtola paucis complecti volui, vndenam infirmitates hominibus contingant: & quibus indiciis præcedentibus augurētur, quibúſue præſidiis opportunè éis proſpiciatur. Quemadmodum enim ſigna quædam minimè obſcura, cœli tempeſtatem ferè ſemper prę-veniunt, quibus nautæ, & alii rerum naturæ periti, quid faciendum ſit vt tutiores euadant facilè colligunt: ſic nullus præter naturam affectus homines corripit, niſi certis præcurrentibus ſignis ille in-

Similitudo ſanè quàm appoſita.

dicatus fuerit. Tu itaque noſtris ea de re præceptiunculis admonitus illas obuiis vlnis excipere, & ad vnguem obſeruare minimè dedignaberis.

Corporis partes quatuor.

Diſtribuimus humanum corpus in partes quatuor, Caput, Thoracem, Ventrem, & Veſicam.

CAPVT.

Præſagia inſtantium morborum capitis.

CVM itaque morbus quiſpiam caput præhenſurus eſt, certa præſagia & ſigna illum magna ex parte ſolent prædicere. Cuiuſmodi ſunt capitis ad ſupercilia vſque grauitas, aurium murmurans ſonitus, & temporum pulſatio. Manè lachrimantur oculi & caligant: hebetatur odoratus, ac gingiuæ intumeſcunt. Itaque dum eiuſmodi

præſagiorum & ſignorum quidpiam animaduerteris, caput confeſtim repurgandum eſſe iudicato: nullis, inquam, pharmacorum præſidiis, verùm, ſumptis hyſſopi, vel origani ſummitatibus tritis, & in ollula ebullitis cum paſſo, vel iuris ſemiſextario, quibus os ieiunum collues, & quoad pituita educatur gargarizabis. Hoc ſanè morborum capitis facillimum eſt remedium. Saluberrimum quoque fuerit, decocto ſinapi, in aqua mulſa & calente præmacerati, ieiunum os itidem colluere, & gargarizando humorem è capite deducere. Oportet autem caput ipſum antea perblandè fricare, & tegumento quopiam calfacere: vt liquefacta pituita ſublato obſtaculo, meliùs fluere poſſit. Quiſquis præuiſa ſi-

Remedia morborum capitis.

Semiſextarius vnciæ decem.

Cautela notatu digna.

gna & poſita remedia neglexerit, ſe morbis iſtis opportunum fore certò ſciat: nempe ophthalmiæ, glaucomati, aurium dolori, ſtrumis in ceruice, tabi cerebri & σφακελισμῷ, coryzæ, raucedini, anginæ nocturnæ, lapſui vuulæ, capillorum defluuio, vlcuſculis capitis & dentium cruciatui.

Accidentia ex neglectis remediis capitis.

THORAX.

QVando verò mali quidpiam thorax paſſurus eſt, his preſagitur & preſignificatur notis. Sudor quidam per corpus vndique diffluit: ſed omnium maximè ad thoracis regionem. Lingua craſſeſcit, & ſalſa, amara, aut biliosa exſpuuntur: ſpontanei dolores in lateribus & ſcapulis citra manife-

Signa morborum thoraci impendentium.

ſtam cauſam oboriuntur: oſcitationes crebræ fiunt, vigiliæ fatigāt, vrgent ſuffocationes, ſitis adeſt, & ex ſomno labor & animi anxietas, infeſtant pectoris anguſtiæ, & brachiorum laſſitudo, ac manuum tremula affectio. Quibus nec malè, nec imprudenter ad hunc ſuccurritur modum. Imprimis vomitus haudquaquam crapuloſus, à cœna, quoad eius fieri poteſt, proritandus eſt ac mouendus: ſed abſque medicamento. Proſunt etiam vomitus ante paſtum matutini, & ieiuni, à Gręcis συρμαισμοὶ nūcupati. Quibus igitur hoc pacto vomere placuerit, radiculas tenues, ſeu raphanos, naſturtium, erucam, ſinapi, aut portulacam deuoret, deinde aqua tepida affatim hauſta vomat. Qui dicta pręſagia & pręſidia negli-

Remedia morborum thoracis.

Vomitoriū paratu facillimum.

negligẽdo prętermiſerint, hos metuant affectus, pleuritidem, peripneumoniam, melancholiam, febres acutas, phrenetidem, veternum, & cum ſingultu faucium ardorem & phlegmonem.

Incommoda ex neglectis præſidiis thoracis.

VENTER.

SI quis autem morbus ventrem inuaſurus eſt, his detegitur indiciis. Venter in primis conuoluitur, obmurmurat & perturbatur: eſculenta cum poculentis amarorem prę ſe ferunt: genuum adeſt grauitas, ſpinæ & lumborum rigor inflexilis, cum vniuerſi corporis laſſitudine, citra manifeſtam cauſam. Vbi hæc ſigna obſeruas, venter, nullo quidem medicamento, ſed victus ratione emolliendus ac

Indicia futurorum vẽtris morborum.

lubricandus eſt. Nam & meliùs & longè tutiùs eſt iis vti, quibus non facilè poteſt delinqui. Ex horum claſſe & numero ſunt beta aqua mulſa incocta, allia elixa, malua, rumex, mercurialis, & omnia melle condîta: cuncta enim hęc alui excrementa clementer ac benignè deiiciunt. Quòd ſi pręſagiorum quodpiam magis atque magis intendatur, cnici ſeu cartami liquorem omnibus decoctis infundes: nam is & ſuauior & tutior eſt. Vtilis etiã fuerit læuis braſſica, multa aqua elixata. Huius etenim iuſculũ heminæ dimidię ſeu vnciarum quinque menſura cum melle & ſale hauſtum, ſummè iuuabit: perinde atque cicerum decoctum ieiuno ſtomacho eadem menſura potum: nam eundem habet effe-

Remedia morborum ventris per illius lubricationem.

Aluum blãdè & facilè ſoluentia.

ctum. Hæc ſigna & auxilia paruipendentibus affectiones iſtæ ſæpenumerò ſuccedere ſolent: diarrhœa, diſenteria, lienteria, voluulus, coxarius morbus ſeu iſchias, tertiana febris, podagra, apoplexia, hæmorrhoides, & articularis cruciatus.

Quæ ſequũtur neglectã ventris curationem.

VESICA.

QVando autem veſicæ mali aliquid imminet, his indiciis dignoſcitur. Poſt exiguum cibum plenitudo infeſtare deprehenditur: oboriuntur flatus & inflationes, ructus & pallor vniuerſi corporis. Somni adſunt graues, vrinæ tenues, aquoſæ & ægerrimè ſtillantes, necnon circa pudenda bubones, vel œdemata. Vbi ſeſe

Signa morborum veſicæ propinquãtium.

proferent eiusmodi signa & præsagia, auxiliis lotia impellentibus & promouentibus, opportunè succurrendum erit. Id quod sine periculo præstabunt apii & fœniculi radices, in vino albo, tenui & odorato, maceratæ & decoctæ: modò cyathi duo iusculi, seu vnciæ tres, quotidie exhibeantur: manè nimirum & vesperi, cum aqua dauci, smirnii, vel enulæ campanæ: quodcunque horum ad manum fuerit, nam æquè singula prosunt. Ciceru͂m quoque premaceratorum & coctorum aquam, si cum vino biberit ægrotans, idem prorsus consequetur. Qui verò scripta signa & auxilia imprudenter neglexerit, à sequẽtibus morbis sibi metuat: nimirum ab hydrope, lienis tumore, hepatis dolore, lithiasi, nephritide,

Auxilia affectuum vesicæ.

Incommoda sequentia neglectam curationem vesicæ affectæ.

ſtranguria, colico cruciatu, & torminibus. Cæterùm, in omnibus ſignis & malis quæ hactenus propoſuimus, infantibus quidem & iunioribus, clementiora medicamenta, grandioribus verò, & natu maioribus, validiora ac efficaciora exhibere conueniet. *Aduertenda & notanda.*

ADMONITIO.

SVnt in Græco exemplari (cuius paraphraſtem veriùs quàm interpretem me præſtiti) alia aliquot hîc omiſſa, de ſeruanda victus ratione per quatuor anni cardines & tempeſtates. Quæ, quia parum congruere nouimus ad hanc ſeptẽtrionalis cæli & ſoli noſtri inclinationem & clima, idcirco hîc omittere nobis uiſum fuit. *Cur autor ad finem græci exemplaris ſcriptaquædam conſultò omiſerit.*

DE SYRMAISMO, ET RATIONE PVRGANDI PER VOMITVM, EX AEgyptiorum inuento & formula.

QVIA in superiore Epistola ad Antigonum Regem, Diocles medicus doctrina & antiquitate celebris, Syrmaismi mentionem facit in morbis thoracis, quædam ex Ioanne Lãgio medico & philosopho præstantissimo in medium de Syrmaismo producam.

PLVTARCHVS *autor grauissimus, in* Dialogo *cui titulus, Quòd bruta ratione vtantur, Gryllum quendam ad hunc modum loquẽtem introducit,* τῶν μὲν γὰρ Αἰγυπτίους πάντας ἰατροὺς ἀκούομεν εἶναι. *quod est, Audimus quidem Ægyptios omnes medicos esse: Nempe qui in omni philosophia & magiæ naturalis sapientia & vetustate omnes vniuersi orbis incolas longè superarunt. Qua primi non herbarum modò & radicum, gẽmarum, astrorum, &, vt verbo dicam, omnium terræ nascentium vires, sed etiam rerum cælestium, diuinarúmque causas, & præcipuè morborum, omni solertia scrutati sunt. Nec temerè, quid enim prodest ægrotis medicus, vt tradit Polybius, qui effectuum corporis causas ignorat? nihil sanè. Proinde cùm Aristoteles graui morbo decumberet, medico suo multa vetanti, & non pauca citra morbi causam edicenti, scitè, atque eleganter fertur respondisse: Ne me cures vt bubulcum, vel fossorem, sed priùs morbi causam edissere, sic me præceptis tuis morigerum facilè reddideris. Sed, vt ad Ægyptios redeamus, illi, Diodoro Siculo authore, asserunt ex cibario-*

Vide Platonem in Timæo, & Eusebium de præparatione euangelica.

Polybius libro secundo & tertio historiæ. Et Aelianus lib. 9. cap. 23.

Lib. 2. suæ Biblyothecæ.

rum luxu & crapula omnes oriri morbos. Eos igitur ieiunio, aut vomitu, idque quotidie, vel tribus aut quatuor interiectis diebus, inanitione, vt Hippocrates quoque edixit, curare oportere. Id quod Herodotus quoque in Euterpe affirmat: Apud Ægyptios, inquit, adeò erat frequens vsus clysterum, vt quouis mense triduò se purgarent vomendo, & intestina sanitatis ergo clysmate eluendo. Quod ab Ibide volucri Ciconiæ simillima, & à canibus didicerant: qui vt Claudius Ælianus tradit, dum lumbricis infestantur, segetem herbescentem depasti eos egerũt: cùm verò alterũ ventrem exonerare volunt, herbam quandam gramini canario similem arrodere dicuntur: cuius viribus partim vomendo, partim per aluum bilem æruginosam & quicquid in vtroque eorum ventre redũdat exonerant maximo eorum commodo. Vnde etiã Ægyptios Syrmaismum, quo canes vtrumque ventrem expurgant, didicisse, idem Ælianus refert: & ob id beneficium, Canes sub Anubis nomine adorarunt. Cùm igitur Ægyptus non tantùm nili effluuio, sed præclaris etiam philosophorum, quos magos dicunt, & medicorum quoque ingenijs fœcunda, per totũ terrarum orbem celebraretur, ad illius arcana doctrinæ & sapientiæ præcepta capessenda, Democritus Abderita, Pythagoras & Plato in Ægyptum appulerunt, & Ægyptiorum dogmata in Latium, aut, si mauis veterem Græciam attulerunt. At Democritus Chaldæos etiam inuisit, & Babylonem ingressus magos, & postea Indorum gymnosophistas salutauit: A quibus sapientiæ, medicinæ, & rerum occultarum thesauris onustus, tandem in Græciam rediit, & Hippocratem, cum quo diu familiariter vixit, præter

Aphorismo 22. sectionis secundæ.

Aelianus libro 5. cap. 46. & lib. 8. cap. 9. de animalibus.

Vide Herodotum & Diodorum.

Lege Eusebium libro 10. cap. 2. & Cic. lib. 5. de finib.

alia multa, Syrmaiſmum Ægyptiorum, vt par eſt credere, docuit. Cuius vſum ille idem Hippocrates in curatione fracturæ aurium his verbis cõprobat, ᾧ δὲ καὶ εὐήμετος εἴη, ἐμέειν ἀπὸ συρμαισμοῦ, *id eſt Si patiens ad vomendum pronus fuerit, vomere illum à ſyrmaiſmo ſinito: taliter enim, inquit Galenus, leues & mediocres alui deiectiones, vel euacuationes per vomitum veteres appellarunt: quas varijs proritabant pharmacis: Nempe melle affatim deglutito, aqua mulſa meraciore, ſucco ptiſanæ ex aqua per ſe, vel cum melle decocto: & ijs efficacioribus, ſurculis veratri albi in raphanum defixis: vel raphanus ſolis poſtero die ex aceto mulſo comeſtus: nec verò tantùm lentoris habet, quantùm raphani ſuccus, aut bulborum narciſſi, qui vomitum quoque prolicit. Non temerè igitur Diocles Antigonum regem admonet, vt ægritudines thoracis imminentes, ſyrmaiſmo præueniat. Quod attinet ad ſyrmaiſmi etymũ,* ἀπὸ τοῦ συρμαΐζειν *deduci videtur, quod, autore Suida, purgare per vomitum & aluum ſignificat, & pharmacum, quod id operatur,* συρμαΐαν *dixerunt. Sed de ſyrmaiſmo, & purgatione per vomitum hæc in præſentiarum ſatis erunt.*

Hippocrates lib. 2 de articul & Galenus ibidem.

Vide Comment. Gal. de fract oſſium, & Paul. Aegi.

Lege in Lexico Suidæ & Phauorini.

ARNALDI A VILLA-NOVA, medici præstãtissimi, Consilium ad Regem Aragonum de salubri hortentium vsu.

De salubri usu Olerum.

OLERIS nomine hîc intelligimus, plantas eas, quæ in vsum coquinæ veniũt, vt ex illis parẽtur iuscula, fercula, condimẽta & similia, siue sint herbæ, vt caules, lactucæ, spinacea, betæ, & aliæ: siue fructus plantarum, vt cucurbitæ, cucumeres, cinaræ, melones, & huius plumæ alij: siue radices esculentæ, *Quid hîc per olus intelligendũ.*

vt cepæ,porra, raphani, allia, & similes. Imprimis itaque moneberis, quòd temperato corpori & euchymo oleribus veſci non expedit, præſertim crudis,lactuca & portulaca exceptis. Quibus per æſtus & calores immodicos, mediocriter vti conceditur, ad placandum & temperandum ſanguinis, ventriculi & hepatis incendium. Quo tempore, ante alia fercula, ex paucò aceto roſacea aqua defracto,ſumi poſſunt. Sed amaræ lactucæ ijs maximè vitari debent, quorum corpora calido temperaméto ſunt prędita. Borrago & bugloſſum domeſticum,omni tempore congruunt, propter temperatam eorum facultatem: ſed his imprimis quorum aluus pigra eſſe ſolet. Nec ineptè fiet,ſi ad tollendam illorum

Cruda olera corporibus temperatis noxia.

Borrago & bugloſſum quibus congruant.

aſperitatem, nonnihil tenerrimorum ſpinaceorum, vel blitorum, ſed nequaquam rubeſcentiũ, vnà decoxeris: & ſi æſtas aderit, lactucam adiieceris, vel portulacam, aut atriplicem, vel betam: Si verò hyems vigebit, naſturtium, petroſelinum, vel pauca menthæ folia aut alborum cauliũ cymas & oculos. Spinacea & bliti, quia temperamento inuicem propinquant, mixtim vel ſeparatim ſumi poſſunt, qualibet anni parte, modò quæ tempori congruent, illis adiungantur: vt æſtate, lactuca dulcis, portulaca, atriplex, & cucurbita: hyeme, naſturtium, vrtica tenera, petroſelinum, caules rubri, aut criſpi virides. Albi caules quorum latæ ſunt coſtæ & brachia cum leni folio, vtiliter ſumuntur æſtate

Spinacea & Bliti, cum illorũ vſu.

Caules albi.

& autumno, ſi in arido ſolo & vmbroſo loco educati fuerint: ſed omnium maximè eorum ſummitates & tenerrima capitula probantur, abiectis magnis & latis foliis.

Aſparagi. Aſparagorum teneritas prębullita verno tempore locum habere poteſt. Verum enimuerò, in horum omnium vſu tria obſeruare conuenit.

Tria ſummè obſeruanda in olerum vſu. Primùm, vt reiiciantur quæuis olera, dum ad florem feſtinãt. Alterũ, ne cum lacte animalium condiãtur: nam ita immodico vapore, calida corpora & temperata offendunt. Itaque in carnium, & omniũ maximè gallinacearũ iuſculo, vel cum amygdalino lacte, aut oleo dulci & recẽti, perappoſitè ac ſalubriter condiẽtur. Quod attinet ad

Cucurbitæ. cucurbitas, ſatagendum erit, vt pro animalium lacte, amygdalinum il-

lis adhibeas, ne renibus & veſicæ noceant. Nec inſalubre erit, comites eis etiam dare albas & rotundas cepas, ne inteſtinis quidpiam detrimenti adferant: adhæc puluere cinnamomi conſpergere, ne ventriculo officiāt. Tertium in vſu olerum obſeruādum id eſto, vt ante alia fercula ſumantur, exceptis caulibus, qui ſub finem menſæ locum habere poſſunt, ob quandam ſtipticitatē, vt ita dicam, & nitroſitatem, qua ſunt prædití, maximè criſpi, virides, ac rubri. Si autem excluſa eorū ſubſtantia, ſolum iuſculū haurire perplacuerit, omniū primùm, hoc eſt, paulò ante cibos alios, agendum id erit: ob manifeſtam laxandi & aperiendi facultatem qua pollet. Quòd ſi vtrumque vnà ſumere viſum fuerit, ni-

Caules ſub finem menſæ locum habere.

mirum & iuſculum & cauliũ carnem, ſedulò obſeruabis, ne ventriculo negocium faceſſas, & ciborum coctionẽ præpedias, ob contrarias facultates. Expedit itaque ad id incommodi depulſionem, vt antè pręſcriptam eorum conditu-ram & coctionem prębulliant: aut aqua feruens ante cocturam illis aliquoties ſuperfundatur: vel ex iis iuſculum initio paſtus hauriatur, & in fine herbacea ſubſtantia.

De vſu caulium pulchra & notatu digna.

De ſalubri uſu Radicum *horten-ſium eſculentarum.*

RADICES hortenſes quibus ſolemus veſci, ſunt porri (aut ſi mauis porra) cepæ, allia, raphani, rapa, napi, paſtinacæ, & ſiſera. A primis quatuor debent prorſus

Hortorum radices eſculentæ.

abstinere qui calido sunt temperamento, maximè si cruda fuerint. Sed hyemali tempore, in iusculis & cibario vsu nequaquam prohibentur: præterquam his qui fluxui pulsantium hęmorrhoïdum sunt obnoxii, vel extemporaneæ insperatæque illarum eruptioni. Quãquam minùs periculi ingruere solet ab albis cepis, modò prębullitæ fuerint, & ex eis factum sit, vt vocant, Cepulatũ, cum optimis carnibus, aut dulci oleo: in quibus prætermittere nunquam licet, amygdalinum lac. Verum enimuerò quia tale ferculum ventrem solet soluere, idcirco principio mensæ & ante alios cibōs sumi debet. Oblongæ cepæ, rubentes ac rotundæ, nullum in his locum agnoscunt. Rapa dulcia, & napi

Porrorum, ceparum & alliorum vsus.

Cepulatũ.

Rapa & Napi.

tenerrimi, cum carnibus, absque melle, pipere, & cimini aut carui semine decocta, sic satis probãtur, etiam si nullo condiantur sapore. Quòd si aliquo oblecteris, abundè erit caryophyllum addere, vtcunque tusum, vel Zinziber, cinnamomúmue, aut crocum: Sic enim meatus vrinales aperient, aluum remollient, & visui proderunt.

Pastinacæ. Pastinacæ, præsertim albæ, sub feruentibus cineribus assatæ, aut in iusculo cum carnibus elixatæ, salubriter sumi quandoque possunt: nam & ventri, & viis vrinariis eadem præstant auxilia cum præcedentibus: modò prima mensa, vt anteà scriptum fuit, exhibeantur.

Sisera quibus prosint. Sisera, nobis vulgò, *Cheruis*, dicta, hyeme & vere corporibus euchymis impunè sumi possunt frixa, & vt par

vt par eſt, condita. Sed ſi caput, thorax, aut pulmo defluxione, vel rheumatiſmo tentarentur, illis abſtinendum eſſet: quoniam humido capiti & pulmoni ſummè nocent.

De ſalubri uſu Leguminum.

LEgumina euchymis & temperatis corporibus non congruunt, quandiu integra fruuntur ſanitate. Quapropter vitanda eſt eorum ſubſtantia, & maximè ſiccorum. Si tamen viridium & recentium vſus cuipiam expeteretur, cõſentaneum erit vt cum Zinzibere & croco exſiliquata decoquantur, & ſub finem lacte amygdalarum dulcium condiantur: niſi ſatius eſſe duxeris fieri id cũ iuſculo pinguium carnium, excluſo la-

Viridium leguminum vſus & cõditura.

cte amygdalino. Fabę, piſa & cicera, de omnibus leguminibus minùs noxia habentur euchymis corporibus, omniúmque minimùm piſa, quæ albo & rotundulo ſunt corpore. In ſumma, quęcunque ex leguminibus ſicca erunt, abſque carnibus parari debent, addita cepa alba & rotũda, minutim conciſa: tum demum in oleo dulci, vt decet, frigi, & amygdalino lacte condiri: pręcipuè ſi ex freſa faba ferculum parari debeat. Legumina quę cum animalium lacte in vſum veniunt, prorſus fugienda ſunt. Verùm per eſuriales illas & longas ferias (vulgus Quadrageſimam vocat) in quibus obſtruentium alimẽtorum & ſaburrantium quamplurimi larga copia vti ſolent, vt piſcium, polentarum, & ſimilium,

Fabæ, piſa & cicera.

Legumina cum animalium lacte cocta, fugienda.

tunc temporis precium operę fuerit ad tuendam valetudinem, prima mensa interdum haurire iusculum pisorum, aut cicerum depuratorum, quod populares Puretam nuncupant. Quę nihil aliud est, quàm decoctum id, quod prisci medici summoperè laudarũt, & ad hunc apparauerunt modum. Macerãtur per noctem pisa vel cicera in aqua dulci: postridie ebullitionibus aliquot blandè feruent: colatura mundo vase excepta, appetente hora pastus cum vini albi tãtillo, & pauco spicę nardi puluere, nec non mediocri sale & croco, vnica ebullitione rursus feruet, ac tum demum prima mensa hauritur. Iusculum id aperit ac deterget capillares venulas hepatis, & vrinæ vias emũdat, vnde corpora

Iusculum pisorum seu pureta, quomodo antiquus parabatur.

Pro calculo & arenulis.

à calculo & arenulis eximiè tuetur & præseruat, maximè si præmollita fuerint pisa, aut cicera, in aqua decoctionis radicum petroselini, & ibi, quo dictum est modo, percocta. Populares falluntur in eo, quòd sibi persuadent idem commodi esse in iusculo cicerum maceratorum & remollitorum in lixiuio. Nam sic tota substantiæ tenuitas & subtilitas ab illis separatur.

De salubri usu fructuum, tam arboreorum, quàm herbaceorum.

FRuctuum vsus non conuenit euchymo corpori & temperato ratione cibi, sed potius medicamenti: fructibus itaque moderatè vti conuenit, obseruato semper

Fructibus prudenter ac moderatè vtendum.

commodo, & incommodo, quod ex eorum vſu pendet. Nam ad voluptatem non ſunt ſumendi, quin potiùs ad vtilitatem & ſalubritatem. Itaque, qui illis pro alimento vtuntur, debent qualibet anni parte conſideratè proſpicere, in quę detrimenta poſſint incidere, cùm ex ea cœli & aëris conſtitutione quæ tunc ſeſe offeret, tum ex alimentis & rebus quę in aëre, qualisqualis erit, educabuntur & vigebunt. Cęterùm, quia æſtiuo tempore & calido ſanguis facilè incenditur, autumno verò ſicceſcit, idcirco per ea tempora liberum eſt frigidis & humidis fructibus vti, ad contemperandum ſanguinem. Inſuper quia per calores mẽbra corporis rareſcũt, & hinc reſeratis eorum ſpiraculis facilè effluit

Frigidis & humidis fructibus quãdo vtendũ.

natiuus calor vnà cum ſuo ſpiritu, ob id tunc temporis vti cõceditur fructibus moderatè adſtringentibus: quales ſunt ſubacerbi, auſteri, & ſtiptici vulgò nuncupati. Quo etiam caſu cõgruit acidorum vſus, ad internum æſtum frangendum, aut ſaltem leniendum. Adde quòd aëris ſiccitas ſępenumerò aluũ reſiccare ſolet: quò fit, vt æſtate humectãda ſit vſu fructuum dulcium & humidorum. Quorum pręſidio conciliari etiam poterit ſomnus, qui plærunque à ſiccitate prępediri conſueuit. Iuuabit denique eorundem vſus, ac ſummè proderit ad ſitim placandam, & hepatis, cordis, nec non oris ventriculi æſtum per ea tempora leuandum.

Quando vtendum fructibus acidis, aſtringentibus, humidis ac dulcibus.

His diligẽter animaduerſis, facilè, vt opinor, colliges vſum fru-

ctuum,quo dictum est modo selectorum,æstate feruida,& sicco autũno nequaquã prohiberi. Quod ad sanitatis conseruationem attinet, pro canone, ceu rata sententia habeto, fructibus nunquam esse vtendum, siue crudi, siue cocti erunt, donec in sua arbore perfectam assecuti fuerint coctionem & maturitatem, si quidem id fieri potest. In his mora excipiuntur, quorum vsus probatur antè quàm ex integra maturitate nigrescãt. Nam tum sanguinem inficiunt, & ad putredinem viam sternunt, excitántque bubones, carbunculos & anthraces. Ob id in regionibus calidis & humidis, eo anno quo talium mororum frequẽs est vsus, epidemici morbi, populares & pestiferi, maximè vigere solent: nisi

Fructibus ante perfectam maturitatem nũquam vtendum.

Mora.

fluxionibus alui impediantur. Abstinendum eſt à fructibus, quoties in illis vermes cumulatim gignuntur, aut fructus ipſi internè tabeſcunt. Quod inde cognoſcitur, quia parte interiore natiuum colorem deponũt, & genuinam pulpam nequaquam præ ſe ferunt. Quo fit, vt tales fructus, quotidianas febres, & continuas ac putridas, comites plęrumque habeant, & frequenter generent: niſi fortè illorum cruditas & corruptela, ſoluta aluo peſſum eat, aut copioſis ex ſudore laboribus, vel aliter, à corpore excludatur, aut per vrinas opportunè eluatur & effluat. Obſeruandum inſuper erit, ne ſimul diuerſi fructus ſumantur: quantumcunque fuerint in ſuis naturis & qualitatibus propinqui. Vt ſi contin-

Vermiculoſi fructus fugiendi.

Diuerſos eadẽ menſa fructus non debere ſumi.

contingat prunis veſci dulcibus ad mouendam aluum, non expediet vnà cum illis vti ceraſiis: quin potiùs his, aut illis, ſimpliciter, prima menſa, & pauco ante alia fercula tempore. Sic in ficuum & vuarum prouentu, non licet vtriſque ſimul vti, quamuis valde proſint excretioni alui, ſed alteris duntaxat ſeorſim & particulariter: veluti recentibus ac maturis ficubus, quo dictum eſt modo, tempore, & loco. Quæ vt efficaciter proſint, & aluum optimè ſubducant, iuſculum deſuper hauriendum erit, vel alius quiſpiã liquor idoneus. Verùm, bilioſis omnibus, nec non iis quibus hepar cum ventriculo calidum habetur, tutius erit frigidam ſuperbibere: reliquis verò vinũ adprimè dilutum. Quòd ſi ad illoſ- *Vt ficus proſint & aluum ſubducant.*

De vuis & earum vsu salubri.

met effectus vua ſumi debuerit, ſedulò cauendum erit, ne id fiat inter epulas, ſed longè antè: præſertim ſi receſ & exactè matura fuerit. Nam ſic flatus, & ventoſa tormina non ſolùm promoueret, ſed etiam ebullitionem, & neſcio quam ciborum fermentationem, vnà cum ventriculi ſubuerſione, perturbatione & coctionis impedimento, molire-tur. His accedat, quòd vuis ſumptis, vinum deſuper nullo modo eſt hauriendum: quin potiùs iuſculum, aut aqua frigida. Si tamen inter fercula liberet vuam manducare, ſit illa dies aliquot antè decerpta & adſeruata. Id quod fieri ſi minùs poſſit, in feruentem aquam demittatur, & tum demum ſuperfuſa frigida, menſæ apponatur. De perſicis, anteperſicis, & ſimilibus mol-

Pulchra de vuis & obſeruatu digna.

li cute & carne prędítis fructibus, idẽ ferè ſentiendum erit. Nam Perſica ſumũtur initio mẽſæ & primo eius veſtibulo, ad mouẽdam aluũ, & ducẽdas deorſum fęces: iis maximè quibus calidum & ſiccum eſt hepar: ſed tunc non expedit ficus ſumere, quæ magna ſcatent humiditate. Nocent verò, vt etiã aquoſi & frigidi fructus omnes, iis quorum viſcera frigida habẽtur & humida. Si tamen & his & illis vti viſũ fuerit, aliquãtiſper præmacerari debent in vino aliquo generoſo, ſi eadem die ex ſua arbore decerpta fuerint. Quæ biduò, vel triduò poſt collectionem, Soli exponentur, longè ſapidiores ac ſalubriores guſtu eſſe deprehendentur. Cęterum, ſi cui calida habenti viſcera, notabili quantitate ficus edere viſum

De Perſicis & eorum vſu.

De ficubus pulchra & notatu digna.

erit, ei ſanè quàm optimum fuerit durioris carnis perſica, vel anteperſica, aut odorata & permatura mala antè manducare: æſtate cruda, hyeme verò cocta. Ex ficubus prçſtantiſſimæ habentur, quibus rubicunda eſt pulpa, & ſapor ſubacris, cenſentúrque vtiles eſſe iuuenibus, & calido temperamento præditis corporibus.

Admonitio. Quæ hactenus ſcripta ſunt, ad eos quoque fructus referri poſſunt, qui ad temperandum ſanguinis æſtum & feruorem ſumuntur, cuiuſmodi ſunt cucumeres & melones: prçterea qui ad placãdam bilis acrimoniam & eius incendium reſtinguendum offeruntur, vt facere ſolent acidi fructus & frigidi.

Melones, citruli & cucumeres. Sed hîc nequaquam eſt omittendum, nec item obliuiſcendum,

quòd cucumeres, melones & citruli vnà ſumi non debent. Qui ſi fortè ad mēſam apponentur, parū ex eorum pulpamento licebit deguſtare, ídque ante cibos alios. Quod iuuenibus & his quibus calida ſunt viſcera, prȩceptum erit. Quanquam, æſtiuis caloribus, & per καυσώματα non incongruè, nec inſalubriter ſub finem cœnæ ab iiſdem ſumi etiam poterunt: vt diaphragmati & ſuperioribus corporis partibus, ob præcedentem diei feruorem æſtuantibus, perfrigerium aliquod accerſatur: maximè vbi ſomnus paulò pòſt ſequi debet. Hinc nimirum facilè potes colligere, cur perſica, vel, vt legunt alii, citria, ſub finem cœnæ ſumpta, plus proſint, quàm initio eiuſdem, licet aquoſi & humidi ſint fructus, nimirum

Obſeruatu & notatu digna.

Cur humidi fructus, subacerbi & acidi mensas claudere debeant.

quòd squallorem, & partium corporis superiorum æstum mitigent, & suauem somnum procurẽt, grauésque halitus & fumos à præsumptis cibis elixis, vel assatis, & acribus eorum condituris excitatos, dum ex ventriculo & hepate sursum volare, & cerebrum petere satagunt, deorsum redire, & veluti posito desuper operculo, intra proprios cancellos sese continere cogantur.

Pulchra & notatu digna.

Vtilius nihilominus esset, ad æstũ sanguinis leuandum, cucumerum quo decet modo apparatorũ, aut peponum, melonúmue pulpam & subcutaneã carnem longè ante cœnam sumere: in fine verò, persica, vel potius citria, vt anteà diximus, aut granata, selectáue poma cruda, cum tantillo panis: vel candentibus cineribus priùs exposita, &

perfrigerata. Acidi fructus & ſubauſteri qui ad extinguendum, vel obtundendum flauæ bilis incendiũ,ad proritandámue & excitandam ciborum appetẽtiam ſumuntur, longè ante prandium exhiberi debent: cuiuſmodi ſunt ceraſa ſubacida, aut mora ſemimatura. Sed ſiue initio menſæ præſumantur, ſiue longè antè exhibeantur, nihil eſt ſuperbibẽdum. Niſi fortè metueres ne ab eorũ aciditate, vel acerbitate offenderetur guttur,aut ſtomachus, vel ſpiritalium membrorum quodpiam: Tunc enim conſultum eſſet, nonnihil iuſculi, vel vini aqua refracti, aut ſacchari optimi,ilico pòſt ſumere. Monendi itaque ſunt qui ieiuno ventriculo citria mala,aut limonia,vel granata acida, vel quid tale accipiunt,

Acidi fructus & ſubacerbi quãdo vtiles.

Admonitio nequaquã neligenda.

vt id nunquam tentẽt, quin priùs illis ad manum ſit præſtantiſs. ſaccharum. Quòd attinet ad comprimentes & aſtringentes fructus, plurimi ſunt ex eis qui attingi minimè debent. Vnde ſumptis pyris abſtinendum eſt à cotoneis, & cotoneis acceptis, longè ableganda ſunt ſorba, vel meſpila, & contrà. Verumenimuerò, inter comprimentes & adſtringentes fructus, non paruum eſt diſcrimen. Nam quidam comprimunt ſola ſubſtantiæ grauitate & pondere, vt crudę auellanæ: alii verò propria facultate quam habent cõſtringendi. Rurſus adſtringẽtium & comprimentiũ nõnulli debiliter aſtringunt, & auſteri dicuntur, qualia ſunt pyra multa: alii fortiter, vt ſunt cotonea, ſorba, meſpila, & de guſtu ſimiles

De fructib. aſtringentibus & acerbis.

Fructuum aſtringentium varietas.

les fructus alij.

Sunt prætereà ex his quidam odorati & aromatici, alij nequaquam: quidam dulces, alij minimè. De aſtringentibus id in ſumma habeto pręceptum. Si ſola grauitate comprimãt, & non propria facultate aggregandi comprimendíue partes membrorum quibus obuiant, nec odorati ſunt aut dulces, nequaquam ſumi debent, maximè ab iis qui temperato ſunt corpore & calore. Ob id recentes auellanæ vitandæ ſunt, licet aſſumptum cibum cogant deſcendere. Nam dulcedine carent, ſtomacho ſanè quàm grata: nec odoratum habent quidpiam ad fouendos & recreandos ſpiritus: nec apertam adſtrictionem, qua roborent partes ventriculi. Quo fit vt ei cenſean-

Cur recentes auellanæ ſint ſtomacho infeſtæ.

tur infestæ auellanæ recentes. Siccæ minùs nocent, quia minùs frigidæ. Quæ si vel tantillùm torreantur, multò minùs officient: sic enim & dulcorem, & adstrictionem quantulamcunque induunt, quâ prodesse possunt, perinde atque castaneæ, quando probè assatæ exhibentur in cibum. Hinc nimirum fit, vt postremæ sumptæ, mensas claudendo, ventriculi orificium bellè firment ac roborent: pręsertim si in pręstanti vino priùs demersæ fuerint. De fructibus acidis & astringentibus hæc rursus particularia habeto. Si dapes inchoent & mensas aperiant, aluum comprimient: si verò postrema mensa, hoc est, omnium vltimi exhibeantur, laxabunt & soluent: Nam vbi illi fercula alia pręcedũt,

Castaneæ & carũ vsus.

Fructus astringẽtes quando exhibendi.

inferiores partes, quas obuias habent, ſtringunt & comprimunt. Quo fit, vt cibariorum fęces & excrementa per reſtrictos meatus & tubulos ægriùs deſcendant, ac difficiliùs extrudantur. Dum verò cibum ſequũtur, contrarium moliũtur: nam ſupra fęces vias ſtringunt, & comprimẽdo cogunt illas deorſum properare. Adſtringentia, pontica & acerba nũquam ſumenda ſunt cruda, niſi fuerint condîta, vel diuturna in ſua arbore mora, vel legitima adſeruatione & repoſitione adſtrictionem acerbitatémue depoſuerint. Omnia enim pontica, acerba & acida, grauiter offendunt thoracis membranas & muſculos. Idcirco cydonia mala, & pyra, pomáue acerba, antè quàm comedantur, debent ex

Sapores thoraci & eius partibus infeſti.

pingui carnium iuſculo coqui, vel vnà cum carnibus in paſtillũ componi: niſi ſatius tibi viſum eſſet, illa in feruentibus prunis, vt moris eſt, aſſare, & depellata, ac ſaccharo, aniſo, vel fœniculo conſperſa, mãducare. Poteris etiam in clibano torrere, quod multis gratiſſimum eſt: ne foculi cineribus, plærunque immundis, vitientur: aut fumi tetro vapore aliquo imbuantur. Sunt qui nobili vino incoquant: ſed eo modo potentiùs adſtringunt, quàm ſi pingui carnium iuſculo decoquerentur. Sorba & meſpila, quæ raró in ſua arbore matureſcũt, longa poſt collectionem mora natiuam deponunt acerbitatem. Idcirco ſi quis vrgente neceſſitate, vel imperante voluntate, meſpilis vti cogatur, aſſari, aut me-

Quomodo apparanda in cibũ cydonia, pyra, & poma acerba vel acida.

Sorba & meſpila.

ro incoqui debent, vt acerbitatem exuant. Alii fructus pontici dum condiuntur acerbitatem & acorem vtcunque deponunt: sicuti probare licet in acerbis & immaturis oliuis, dum in suo natant iusculo, & ob id à Græcis, κολυμβάδες nuncupantur. Adhæc in nucibus iuglandibus, dum in suo condimento degunt. Nam eo pacto moderatè exacerbantur, & parum lædunt. Sed id minùs in oliuis, quàm tenellis iuglandibus apparet: quoniam absque melle, vel saccharo illæ condiũtur: ob id parciùs ac rariùs in cibum sumi debent. Astringentes fructus, humidi & succosi, plus congruunt siccis tẽporibus, vt æstate & autũno, quàm hyeme. Sicci verò & humiditatis expertes, si quidem dulces

Immaturæ oliuæ & nuces.

erũt, hyeme & vere opportuni ade runt: cuiuſmodi ſunt dactyli & caſtaneæ: habẽt enim dactyli omnes neſcio quid aſtringentis facultatis & ſaporis. Si autem cogeret neceſſitas, hyeme & vere vti fructibus, ad emolliendam aluum, perappoſitè poſtrema menſa apponerentur dactyli, vel vuę paſſę cum ſuis vinaceis & granulis: modò nihil ſuperbibatur. Idem fiet, ſi paſtus initio ſiccæ ficus abſque pane manducentur: in fine verò, dactyli vel oliuæ: poſt quas etiam vuæ aliquot paſſæ, excluſo potu, non ineptè offerentur. Quòd ſi ſuccoſi fructus tũc temporis cuipiam arriderent, qui inter eos nocentiores habentur, vitari debebunt: vt ſunt brumales vuæ: nam renibus, veſicæ, & inteſtinis ſummè incom-

Fructus ad aluum ducendam quando & quomodo ſumendi.

modant. Deniqueſi liberet menſæ initio & prȩludio quidpiam ſucculentum prȩſumere, quod aluum ab excremẽtis expediat, ſanequàm accommodum huic rei ſeſe offeret dulce & odoratum pomum aſſatum, vel in vino coctum, & vbi refrixerit ex multo ſaccharo, eóque albiſſimo, commanducatum. Vtile inſuper erit in eandem rem brumales vuas albas in feruentem aquam demerſas, & mox frigida deſuper affuſa, exemptis vinaceis & ſeminibus internis comedere. Si verò ſuccoſis fructibus aſtringẽtibus & comprimentibus in fine paſtus, vti viſum eſſet, cuiuſmodi ſunt pyra quȩdam, ſumenda erunt cum vetere caſeo electo & friabili: vel candenti foculo aſſabuntur, & pelle exuta, vino immergentur, ac

Pulchra & notatu digna de ſubducentibus aluum.

Aſtringentes fructus quomodo in fine paſtus ſumendi.

ita comedentur. Sed ab eis ſollicitè cauebunt, qui torminibus & articulorum cruciatibus ſunt obnoxij. Quòd ad oleaginoſos fructus attinet, vt ſunt amygdalæ, nuces, auellanæ, pineoli nuclei, piſtacia, & ſimiles, ſi crudi & recentes edantur, ventriculum offendent. Sed amygdalæ, nuces & piſtacia minùs lędũt recentia quàm ſiccata. Auellanæ verò & pineorum nuclei contrà: nam plus nocent recentes, quàm ſicci. Vnde corporibus temperatis, & omnibus quorum natura ad caliditatem inclinat, crudis & recentibus huiuſcemodi fructibus vti non expedit: quòd plus obeſſe, quàm prodeſſe queant. Poſſunt nihilominus tenellæ ac recẽtes amygdalæ, ventriculi æſtum opportuno tẽpore vtcunque

Amygdalæ nuces, & pineoli nuclei.

Amygdalæ recentes.

cunque mitigare: vt ſiccæ, vini vapores ne ſurſum euolent & caput offendant præpedire, ſi menſas clauſerint. Nuces recẽtes vt etiã ſiccæ, non ſolùm ſtomachum lædũt, ſed etiam viſum & caput grauiter tentant: Habent nihilominus id commodi, quòd à flatibus & piſcium viſcoſitate corpus egregiè tuentur. Auellanæ ſua natura hepar ſic ſatis roborãt, ſed ſtomacho & capiti officiunt. Pineorum nuclei, etſi de omnibus ſtomacho ſummè aduerſantur, ſunt tamen paralyticis valde vtiles, & omnium maximè pulmonariis, quibus thoracis interiora à pituita prægrauantur, & ob id ægrè ſpirant, & moleſtè pituitoſum mucum expectorant. Piſtacia frigido hepati & ſtomacho efficaciter proſunt, minúſ-

Nuces recẽtes & induratæ.

Auellanæ & pineorum nuclei.

que noxæ, præ aliis iam poſitis, in corpore relinquunt: verumtamen capiti incommodant. Si antè dicti fructus, generoſo melle, aut ſaccharo fuerint excepti, & accuratè condîti, minùs negocium ventriculo facient, ſed temperatis corporibus & euchymis nocebunt, quòd ad voluptatem potiùs quàm vtilitatem condiantur.

Fructus ad voluptatem condiri, potius quàm ad vtilitatem.

Hæc ab Arnaldo Villanouano accepta, & in tuum vſum velut paraphraſi quadam congeſta, ſed paulò terſius, (quod abſque calumnia, & iactantia dictum habe) ſi boni conſulueris, me ad meliora tibi propediem ex vmbra in lucem proferenda, alacriter & perſtrenuè excitabis, ac promouebis.

ANTONIVS MIZALDVS LECTORI, S. D.

ROgatus à Typographo, vt confeſtim, aut ſi mauis me Grecè dicere, ἐκ τοῦ παραχρῆμα, paginas aliquot vacuas, ſcripto quopiam ei replerẽ, ne fortè Prætoris albo, vt iactari ſolet, aſcriberentur: ego hoc ipſo præcipiti & momentaneo temporis articulo ſummè, ſi aliàs vnquam, occupatus, ad externa præſidia, & auxiliarem operam confugere fui coactus. Mihi itaque, velut Deus quiſpiam ad machinas, præſtò adfuit, & ſanè quàm libenter ſuccurrit doctiſſimus, & in omni parte medicinæ exercitatiſſimus vir, Ioannes Lãgius, illuſtriſſimorum Comitum Palatinorum Rheni medicus: cuius erudita confabulatione, vel vt planiùs loquar, lectione, tunc temporis periucundè fruebar. Ille itaque ex tẽpore medicam Epiſtolam, & Problema ſequens, De ſalubri vſu caſei (de quo tam varia eſt apud Medicos diſceptatio) Typographo mittendum mihi candidè exhibuit. Cuius hæc eſt quæſtio.

An caſeus edendo ſit ſalubris, ad Philippum Melanchthonem.

INdicta mihi erat per Cyrlerum noſtrum cœna, inquit Langius, & quum iam ſecundæ menſæ bellaria apponerẽtur vnà cum caſeo, tũ, Philippe, honorifica certè tui ac famuli tui facta fuit mentio: qui tibi edenti caſeum de ma-

nibus eripuisset. Aderant inter conuiuas, qui famuli audaciam admirabantur. Alii verò qui eius fidelitatem collaudabant: qui non passus fuisset, vt dominus suus ventriculum cibo praui alimenti, & ad coquendum contumaci, oneraret. Tum ego rogatus respondi: me suspicari famulum fuisse de vulgari illa medicorum hæresi, qui aliorum ventriculos suis viribus metiuntur, & medicamenta non Socrati, aut Philippo, sed vniuersali hominum in mente ideæ accommodarent: ignorantes naturam ventriculorum ita diuersimodè esse comparatam, vt hic naturâ incalescens, esculenta crassa & coctioni cõtumacia, exactè conficiat: tenera verò adurat, & in nidorulentam eructationem conuertat. Accedit ad hoc quòd esculentorum & potus concoctio non tantùm caloris naturalis viribus, sed proprietate quadam bestiis hominibúsque congenita (vt Galenus refert) perficiatur. Sic hac ratione Struthiocamelus volucris digerit & cõcoquit ferrum, & reliqua metalla igni inexpugnabilia, quæ Leo, Struthiocamelo longè calidior, cõcoquere non potest. Puella à rege Indorum Alexandro fraudi veriùs quàm muneri missa, napello impunè vescebatur. Coturnices semine hyoscyami & veratri pinguescunt: Sturni cicuta aluntur, quæ homini, ceterísque animantibus venena sunt deleteria. Hac quoque ratione accidit, vt hominum ille non vescatur caseo, alter abstemius viuat: Quo tamen caseo, Zoroastes, artis

Galenus libro 2. de aliment. facult.

magicæ inuẽtor, viginti annis in deserto vixisse traditur, ita tẽperato vt vetustatem nõ sentiret. Quod siccis dracontii foliis effici docuit Galenus: quibus recẽs implicitus à putredine immunis seruabatur. Proinde Hippocrates prudẽter, vt cętera omnia, nos in libro de vetere medicina his verbis admonet: Non simpliciter, inquit, existimare oportet, quòd malum edulium sit caseus: non enim omnes homines lędit, imò gracilibus mirabiliter conferre traditur. Nec obstat quòd aliqui caseum crassi & viscidi alimenti, quo epatis, renum, venularũque obturentur meatus, ac arenulæ in renibus ac vesica, veluti calce agglutinentur, vt in calculum coalescant, causantur, & passim opponunt. *Libro 6. simpl. medicam.*

Nec id, Philippe, te à casei esu deterreat: moderata quippe salis conditura, hæc casei incommoda corrigit, quæ humorum lentorem incîdit, friabiles reddit arenulas, meatuum obstructiones reserat, neruosum ventriculi osculum roborat, appetitúmque eius languentem sua acrimonia excitat, & nauseam sistit. Ob id non temerè veteres sâlem irritamentum gulæ vocarunt. Quod & columbæ apprimè norunt: quæ, vt refert Plinius, pullis primo salsiorem terram collectam gutture in ora spuunt, præparantes tempestiuitatem cibo. Nec quoque te Galenus in libro de boni malíque succi alimentis terreat, cùm ait: Ex caseis omnibus crassus est succus, insupérque ex vetustis malus: recenter autem coactos, prima mensa *Conditurę salis commoda.* *Casei salubris conditio.*

ad aluum ducẽdam manducare licet cum melle: nam, inquit, & minùs crassus est quàm veterum succus, & nullo pacto malus. Proinde Philippe, nihil horum incommodi veritus, liberè vescere caseo recenti, salis momento temperato: qui lactis bubuli, aut caprini dulcorem resipiat, à vetustatis acore alienus, confisus Hippocratis, Apollinis nostri, oraculo, quo ait: Paulò deterior cibus aut potus, suauior autem, melioribus quidem, sed minus suauibus est præferendus. Hactenus Langius.

Aphorismo 38 Sectionis 2.

Cæterùm vt à calumnia quorundam & noxæ infamia caseum vindicarem, sequentes versiculos ex Salernitarum Regimine ad Anglorum Regem huc transferre opportunum ac iucundum esse duxi, vbi caseus hunc in modum conqueritur:

Ignari medici me dicunt esse nociuum:
Sed tamen ignorant cur nocumenta feram.
Qui Physicam norunt hæc de me testificantur,
Optima post epulas caseus esca datur.
Rursus, opem stomacho languenti caseus adfert,
Si post extremas incidat ille dapes.

Et alibi,

Caseus & panis bonus est cibus, herculè, sanis:
Si non sunt sani, non iungent hunc bene pani.

Si cui arridebunt fercula, coci industriâ ex caseo confecta, præter Apicium & Atheneum, Platina in libro de honesta voluptate illi abũdè satisfaciet. Hæc satis pro Caseo.

SVMMA PRIVILEGII.

REGIA ſanctione cautum eſt, ne alius quiſpiam pręter Federicum Morellum, Regium Lutetiæ Typographum, *hæc duo Opuſcula,* ANTONII MIZALDI *Monluciani, medici, cura & diligentia emiſſa,* Dioclis *ſcilicet Caryſtij, de morborum præſagijs, & eorundem extemporaneis remedijs: & Arnaldi à Villa noua de ſalubri hortenſium vſu,* intra quinquēnium abſque manifeſto eiuſdē Mizaldi conſenſu, ſub Regis ditione imprimat, aut vendat. Qui ſecus fecerit libris & pœna in ſanctione æſtimata mulctabitur. Conceſſum fuit Priuilegium Lutetiæ Pariſiorum, die quinta Octobris, 1570.

Per Regem in Conſilio,

DENYS.

